

Hrvatski jezik i Europska Unija

Grčević, Mario

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2011, 58, 50 - 57**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:147176>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Hrvatski jezik i Europska Unija

Mario Grčević

Tijekom pretpristupnih pregovora Republike Hrvatske i Europske Unije hrvatskoj je javnosti u nekoliko navrata dano do znanja da zaseban hrvatski jezik nije prihvatljiv kao punopravan službeni jezik EU. Službeno i polu-službeno predlagano je da se Hrvatska o zajedničkom standardnom jeziku dogovori sa Srbijom, Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom.⁹ Tim bi se navodno smanjili nepotrebni prevoditeljski troškovi. Među redcima poručeno nam je još nešto: ako se hrvatski već mora prihvatiti kao službeni jezik, onda bi bilo najbolje da se u što manjoj mogućoj mjeri razlikuje od srpskoga kako bi skupa sa srpskim stao pod jedan nazivnik, kao što je BHS-jezik na sudu u Haagu.

Hrvatski su političari zajedno s njima naklonjenim kolegama u EU uspjeli izboriti prihvaćanje hrvatskoga kao 24. službenoga jezika EU nakon što Hrvatska uđe u EU. Ta je radosna vijest obznanjena 5. studenoga 2010., a o njoj je, nasuprot nekim drugim hrvatskim dnevnim novinama, objektivan i vrlo informativan članak objavio Večernji list.¹⁰ U njemu se kaže da „nisu prošli zahtjevi da se radi ušteda umjesto hrvatskog uvede »srpsko-hrvatski«“.

Nije poznato je li to priznanje bilo uvjetovano nekim ustupcima, no lako je moguće da jest. U svezi s tim treba podsjetiti na nekoliko zabrinjavajućih događaja. Hrvatsko društvo konferencijskih prevoditelja (HDKP) uputilo je krajem prošle godine na adrese hrvatskih dužnosnika apel u kojem se poziva na zaštitu hrvatskoga jezika, o čemu je 4. studenoga vijest objavila Hina. U apelu se tvrdi da se hrvatski jezik potiskuje, iako je formalno najavljeno njegovo priznanje.

Zbog dramatičnih pojava u hrvatskim ispostavama multinacionalnih kompanija, u kojima službeni jezici na svim razinama sve više postaju jezici stranih vlasnika, Dragutin je Lesar prošle godine u ime stranke Hrvatskih laburista pokrenuo raspravu o Zakonu o javnoj uporabi hrvatskoga jezika. O Lesarovu prijedlogu nakon

⁹ Usp. moj tekst „Hrvatska ne smije pristati na bošnjačko-hrvatsko-srpski jezik u EU“, Hrvatsko slovo, br. 735 (22. 5. 2009.) i br. 736 (29. 5. 2009.). http://bib.irb.hr/datoteka/396013.Grcevic_Hrvatsko_slovo_2009_05_22_29.pdf; Usp. i tekstove Stojana de Prata u Večernjem listu (mrežno izdanje): „Zeleni maštaju o ‘izvornome srpsko-hrvatskom jeziku’“ (21. 1. 2010.), „Nema izgleda da će srpsko-hrvatski jezik proći“ (26. 1. 2010.), „Srpsko-hrvatski jezik nije prošao, ali se o njemu i dalje razmišlja“ (27. 1. 2010.).

¹⁰ Riječ je o tekstu novinara Stojana de Prata i Sandre Veljković: „Hrvatski postaje 24. službeni jezik Europske unije“ (5. 11. 2010.). Stojan de Prato istaknuo se u više navrata svojim objektivnim, uzoritim i iznimno korisnim informiranjem hrvatske javnosti i kroatističke struke o jezično-političkim promišljanjima o hrvatskom jeziku u EU.

početnih senzacionalističkih medijskih natpisa već dugo nitko ništa ne piše, a zna se da Lesarov prijedlog nije ušao i ne će ući u saborsku proceduru. Nejasno je zašto i komu je bilo u interesu zaustaviti Lesarovu inicijativu. Oni koji misle da se u svemu moramo mjeriti sa Srbijom, trebali bi uzeti u obzir da Srbija ima svoj Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama. Taj je zakon zamijenio prvenstveno starije jugoslavenske zakone koji se odnose na jezična pitanja nacionalnih manjina, no ipak učinkovito, iako neupadljivo, regulira osnovna prava srpskoga jezika kao službenoga jezika. Predviđa čak i novčane kazne protiv prekršitelja.

Mnoge članice EU imaju već odavno zakon kao što je trebao biti Lesarov (njegov je nastao na temelju slovenskoga zakona), npr. Francuska, Poljska, Slovačka, Slovenija, Švedska, Estonija, Litva, Latvija, Belgija, Finska, Rumunjska, Mađarska, a neke druge zemlje, poput Njemačke, jezična pitanja rješavaju i određuju drugim zakonima i propisima.¹¹ Švedska je svoj jezični zakon donijela 1. srpnja 2009. godine. Njime se, među ostalim, pokušava revitalizirati švedski kao jezik znanosti i potaknuti službene predstavnike Švedske da se u EU služe švedskim kadgod je moguće. Društvo za zaštitu švedskoga jezika (Språkförsvaret) na temelju je švedskoga jezičnoga zakona podnijelo nekoliko kaznenih prijave.

Zbog nepostojanja jezičnoga zakona u RH i zbog niza propusta u hrvatskom zakonodavstvu danas se u RH na više razina otvara prostor ozbiljnomu narušavanju hrvatskoga kao službenoga jezika u RH. Pošteđena nisu čak ni imena naselja pa se danas npr. grad Rovinj službeno više ne zove *Rovinj*, već *Rovinj-Rovigno*. Tako propisuje statut toga grada u skladu sa Zakonom o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u RH (NN 51/2000).¹² S obzirom na novo službeno ime Rovinj-Rovigno, vjerojatno je samo pitanje vremena kada će se započeti s uklanjanjem dosadašnjega imena Rovinj sa službenih zemljovida, dokumenata, iz službenih popisa imena naselja, sa svih natpisa i iz poštanskoga prometa. Unatoč neobjašnjivom nemaru i nemuštom zakonodavstvu koje to omogućuje, i unatoč tomu što u Hrvatskoj nemamo zakona koji regulira pitanja i prava državnoga ili službenoga jezika RH, Hrvatska se s različitih strana, već tradicionalno, optužuje zbog svoje navodne rigidne „nacionalističke“ jezične politike. Poprilično je jasno do kakvih je ciljeva stalo ključnim protagonistima takve kritike.

Dok smo očekivali radosnu vijest da će hrvatski jezik biti priznati službeni jezik u EU nakon što RH uđe u EU, počele su se na čudnovat način mijenjati i one rijetke

¹¹ Usp. o tom i o jezičnoj politici u slavenskim zemljama članak Martine Grčević *Vergleichende Darstellung der sprachpolitischen Tendenzen in den slawischen Ländern* u časopisu *Filologija* 48., 2007.

¹² Na tu me je problematiku upozorila Martina Grčević. Ona je istražila i usporedila službeno imenovanje naselja u Hrvatskoj i Slovačkoj, usp. njezin članak *Promjena imena naselja u Republici Slovačkoj* koji je u tisku u časopisu *Folia onomastica Croatica* 19., 2010.

jezične odredbe u hrvatskim zakonima u kojima se spominje hrvatski jezik. U 44. članku Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju sukladnosti (NN 20/10) kaže se npr. da se „danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji“ „u svim odredbama ovoga Zakona“ riječi „na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu“ zamjenjuju riječima „na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu ili na jeziku koji mogu lako razumjeti potrošači i drugi korisnici“. S istom je odredbom donesen i Zakon o zaštiti od požara (92/10), a možda već i drugi zakoni. Takve zakonske odredbe ozakonjuju u javnoj uporabi RH nakon pristupa Europskoj Uniji jezične idiome koji nisu u skladu s normama hrvatskoga književnoga jezika.

Radi stabiliziranja i sređivanja hrvatske književnojezične norme ustrojeno je u ime Vlade RH 14. travnja 2005. godine pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika. U odluci ministra Primorca o osnivanju Vijeća kaže se da će Vijeće među ostalim „donijeti rješenja u svezi s daljnjim normiranjem hrvatskoga standardnog jezika“ te da će „pratiti jezičnu problematiku i utvrditi načela u pravopisnoj normi“.¹³ Iste je godine Vlada RH donijela i uredbu o osnivanju Ureda za lektoriranje (NN 26/05). Međutim, Ured do danas nije osnovan. Razlozi zbog kojih je to spriječeno, vjerojatno su istovjetni ili slični razlozima zbog kojih Ministarstvo znanosti do danas nije donijelo odluku da službeni školski pravopis mora slijediti zaključke Vijeća za normu.

Vijeće za normu radi kao demokratsko tijelo. Kako bi bio zajamčen nacionalni konsenzus unutar struke, odlučeno je da će u Vijeću biti zastupljeni predstavnici HAZU, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Učiteljske akademije, Matice hrvatske, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Osijeku, Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Leksikografskoga zavoda „Miroslav Krleža“, Odjela za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru, Filozofskoga fakulteta u Puli i Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta u Splitu.

Do medijskoga osporavanja Vijeća za normu došlo je čim se je Vijeće oglasilo svojim prvim zaključcima, a posebice nakon što je u studenom i prosincu 2005. godine donijelo normativne zaključke o pisanju skupina *tc*, *dc* i o rastavljenom pisanju *ne ću*, što je išlo u prilog normativnim rješenjima Babić–Finka–Moguševa pravopisa odnosno Babić–Ham–Moguševa Hrvatskoga školskoga pravopisa. Vijeće za normu tim je svojim zaključcima hrvatsku normu *de facto* udaljilo od srpsko-hrvatske norme propisane Novosadskim dogovorom iz 1954. godine, a ujedno i od nacionalnih pravopisnih norma u hrvatskom susjedstvu. Može se pretpostaviti da takvi pravopisni razvoji nisu bili po volji onima koji danas u hrvatske zakone uvode odredbe o „razumljivim jezicima“.

¹³ http://www.ihjj.hr/dokumenti/Odluka_o_osnivanju_Vijeca_za_normu_hrvatskoga_standardnog_jezika.pdf

Odmah nakon obznane prvih zaključaka Vijeća za normu dogodilo se je nešto sasvim neočekivano. Osim što su zaključci Vijeća napadnuti u medijima koji se ističu svojim stavovima o Hrvatskoj kao dijelu „balkanskoga regiona“, bivši je premijer Ivo Sanader u prosincu 2005. godine za javnost izjavio da on osobno nikada ne će pisati rastavljeno „ne ću“. Pokojni profesor Škiljan prokomentirao je Sanaderov istup kao ritual koji se odvija između politike i znanosti. Rekao je da „je interesantno kako je Sanader u svojoj intervenciji kroz dvije-tri rečenice odigrao taj ritual, a istovremeno je obezvrijedio i struku i segment znanstvene politike i politike ministarstva proklamacijom da će se, bez obzira na odluku, ponašati ustvari po svojoj volji.“¹⁴

Uočljivo je da su oni isti mediji koji danas bezuvjetno protežiraju knjigu Jezik i nacionalizam Snježane Kordić,¹⁵ Ivu Sanadera nakon njegova istupa protiv Vijeća za normu prestali napadati zbog pravopisa. Ti su se mediji zbog pravopisa samo nekoliko mjeseci prije toga upravo obrušavali na Sanadera. Nacional je npr. 22. 2. 2005. u povodu izdavanja preporuke za uporabu Hrvatskomu školskomu pravopisu svoju optužbu formulirao tvrdeći da je Sanader „prisilio Primorca da donese preporuku koja ga teško kompromitira“:

„Ivo Sanader stoji iza pravopisno-političkog skandala koji je prošli tjedan izazvao niz kritika u hrvatskoj javnosti. Kolateralna žrtva premijerova inzistiranja u korist Hrvatskog školskog pravopisa ispao je ministar znanosti i obrazovanja Dragan Primorac, koji je u skladu sa Sanaderovim željama službeno preporučio uporabu pravopisa čiji su autori Stjepan Babić, Sanda Ham i Milan Moguš.“ (Nacional, 22. 2. 2005.)

Ništa ne upućuje na to da bi ministar Primorac svoju odluku o izdavanju preporuke Hrvatskomu školskomu pravopisu donio pod Sanaderovim pritiskom, a protiv svoje volje.¹⁶ Riječ je o medijskoj manipulaciji s jasnim jezičnopolitičkim ciljevima.

Nastupajući protiv zaključaka Vijeća za normu, Nacional u jednom svojem tekstu od 13. 2. 2007. podmeće da se radi o „endehazijskim“ pravilima:

¹⁴ Feral Tribune, 23. 12. 2005.

¹⁵ Usp. moj tekst „Rat za hrvatski jezik i pravopis“ na mrežnim stranicama www.hakave.org. Isto: „Ponovno promicanje raskrinkanog serbokroatizma“, Hrvatsko slovo, 4. 3. 2011., str. 28.

¹⁶ Usp. vijest o Primorčevu nastupu na predstavljanju Hrvatskoga školskoga pravopisa na mrežnim stranicama D. Primorca: „Govoreći o odluci da potpiše preporuku kojom se odobrava uporaba Hrvatskoga školskog pravopisa u osnovnim i srednjim školama, ministar znanosti, obrazovanja i športa Dragan Primorac složio se kako je postupak donošenja odluke trajao dugo, ali je završio, kako je napomenuo, tako da među članovima povjerenstva „u ključnim pitanjima nije bilo razlike“. „Kao ministar nikad ne bježim od odgovornosti. Manjak odgovornosti doveo je Hrvatsku ovdje gdje smo danas“, ustvrdio je. Napomenuvši kako je Hrvatska pred vratima EU-a, rekao je kako ne misli da će EU imati snage određivati kojim će jezikom Hrvati govoriti. Samo samosvojni u EU smo dobro došli, izjavio je. Govoreći o načelu jedinstva i zajedništva, ministar je istaknuo kako se nada da će ono u Hrvatskoj biti ostvareno i na drugim područjima, kao što je učinjeno s pravopisom.“, <http://www.draganprimorac.com/?p=423>

„U slučaju da Ministarstvo prihvati sporan prijedlog Vijeća i nametne građanima Hrvatske pravopis hrvatskog jezika kakvim su govorili Šenoini likovi, po nekima hibrid korijenskog, endehazijskog pravopisa, dogodit će se sljedeće: preko noći postat ćemo nepismena nacija“

A riječ je u biti samo o tom da u imenica poput *zadatak* i *pogodak* množinske oblike treba pisati sa *tc* i *dc*, a ne samo sa *c*.

Nacional manipulira kada govori o „endehazijskom pravopisu“ kakvim su „govorili“ Šenoini likovi. No kad se već spominje Šenoa i NDH, treba spomenuti i Kraljevinu Jugoslaviju odnosno njezinu banovinu Hrvatsku i činjenicu da je jedno od izbornih obećanja Hrvatske seljačke stranke 1930-ih godina bilo vraćanje „korijenskoga“ pravopisa. Tomu su obećanju prethodile aktivnosti društva Seljačka sloga. Društvu su tečajevi za nepismene bili jedna od glavnih djelatnosti. Društvo je kampanju opismenjivanja 1920-ih i 1930-ih godina provodilo s pomoću vježbenica napisanih tzv. korijenskim, tj. morfološkim pravopisom (s posebnošću da se u nekim izdanjima tzv. dugi jatov odraz piše kao danas, *ije*). Vježbenice Seljačke sloge bile su tiskane u vrlo velikim nakladama. Primjerice, bosanskohercegovačko društvo Napredak samo je u ljeto 1937. godine za svoje potrebe kupilo 20 000 primjeraka Hercegovine abecedarke pisane „korijenskim“ pravopisom.¹⁷ Od jeseni 1939. godine Seljačku je slogu podupirala i vlada banovine Hrvatske. Zahvaljujući Seljačkoj slozi, morfološki pravopis zagrebačke filološke škole imao je neprekinuti uporabni kontinuitet sve do stvaranja NDH, kada je opet proglašen službenim. Ovdje nije potrebno ulaziti u pitanje kako su i zašto vodeći hrvatski vukovci krajem 1930-ih godina uspjeli spriječiti Vladka Mačeka i druge hrvatske političare da znatnije reformiraju hrvatski pravopis u skladu s pravilima zagrebačke filološke škole.¹⁸

Da bi neke od tada predviđenih reforma i danas za hrvatsku jezičnu kulturu bile korisne, znadu svi koji u školstvu rade s mladim ljudima. Ako im dadete zadatak da pravopisno točno napišu riječi *pod+predsjednik*, *nad+prosječan*, *iz+čistiti*, *iz+čeznuti*, ustanovit ćete da iznenađujuće često zapisuju *podpredsjednik* i *nadprosječan*, a da većina piše *izčistiti/isčistiti*, *izčeznuti/isčeznuti*, iako svi aktualni hrvatski pravopisi propisuju *potpredsjednik*, *natprosječan*, *iščistiti* i *iščeznuti*. I takva bi pravopisna pitanja Vijeće za normu trebalo sagledavati, i to u miru, a ne da ga mediji prozivaju zbog oživljavanja „endehazijskih“ pravila i jezika „Šenoinih likova“.

Glavni udar na Vijeće za normu nakon Ive Sanadera nisu izvršili mediji, već uprava Matice hrvatske. Ona je u tajnosti pripremila i 2007. godine objavila svoj

¹⁷ Usp. tekst Suzane Leček Suradnja HKD »Napredak« i Seljačke sloge u kampanji opismenjivanja, Časopis za suvremenu povijest 36.: 3. (2004.), str. 1101. – 1125.

¹⁸ Pripadnici Hrvatske seljačke stranke taj pravopis, naravno, nisu doživljavali endehazijskim pravopisom, pa čak ni pravopisom zagrebačke filološke škole, već primarno pravopisom braće Radić jer su i oni pisali prema njegovim pravilima.

vlastiti pravopis koji je napisan kao da Vijeće za normu ne postoji, a ujedno protiv gore spomenutih zaključaka. Time je znatno narušen pokušaj da se hrvatska pravopisna i jezična norma sredi i dugoročno stabilizira uz pomoć Vijeća za normu kao središnjega državnoga tijela. Zanimljivo je da su oni isti mediji koji danas slave i bezrezervno podupiru knjigu Jezik i nacionalizam, pravopis uprave Matice hrvatske dočekali razdragano i s velikim oduševljenjem.

Primjerice, Jutarnji list 23. 6. 2007. donosi tekst u kojem se nakon tiska Matičina pravopisa kaže ovako: „Jedinstveni pravopis nećemo imati sve dok država bude tiho gurala staračke ludosti kao školsku realnost“. Hrvatski školski pravopis i Hrvatski pravopis (autora Babić–Finka–Moguš) nazivaju se u tom tekstu „dva nakaradna pravopisa, koje od 1990. gura zadrta skupina nostalgичnih staraca“.

Jutarnji list 20. 10. 2009. prenosi izjavu jednoga jezikoslovca da

„je Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika bilo savjetodavno tijelo ministra Primorca, pa njegovi zaključci nikoga ne obvezuju.“

Isti jezikoslovac predlaže da bi cijeli posao oko pravopisa trebalo povjeriti Matici hrvatskoj. Vidljivo je da bi on skupa s Jutarnjim listom, da može, raspustio Vijeće za normu.

Zaključcima Vijeća za normu ponekad se prigovara da nisu svi doneseni jedno-glasno. Taj prigovor nije opravdan jer ne postoji nijedno funkcionirajuće demokratsko tijelo koje bi uvijek radilo po načelu „svi ili nijedan“. Kad netko prihvati sudjelovati u radu tijela koje svoje odluke donosi glasovanjem, onda to u demokraciji i civiliziranom svijetu znači da zbog opće dobrobiti i nacionalnih interesa ne će biti protiv zaključaka koji su doneseni većinom glasova.

Društvo profesora hrvatskoga jezika uručilo je krajem 2009. godine Ministarstvu znanosti peticiju sa 6 000 potpisa u kojoj se traži da Ministarstvo hitno donese jedinstveni pravopis u školskom sustavu RH. Jutarnji list piše 20. 10. 2009. bez imalo novinarske kritičnosti da

„Kako sada stvari stoje, peticija bi mogla biti još jedan pucanj u prazno s obzirom na to da u Ministarstvu kažu kako je za donošenje službenoga pravopisa u institucionalnom odgoju potreban nacionalni konsenzus, a njega nema već godinama.“

Društvo profesora hrvatskoga jezika svoju je peticiju ponovilo i 2010. godine. O tom je izvijestio Večernji list 15. 6. 2010. i prenio riječi predsjednika društva Srećka Listeša:

„Zahtijevamo da kaos koji sada vlada napokon prestane. Ne zagovaramo ni jedan od postojećih pravopisa, ali se mora znati po kojem se u sustavu institucionalnog obrazovanja radi. U rujnu prošle godine ministru smo poslali sličan zahtjev i peticiju s potpisom šest tisuća profesora. U ministarstvu su to ignorirali“.

Ako je sadašnjemu hrvatskomu državnomu vrhu koji nas vodi u EU stalo do sudbine hrvatskoga jezika, onda će što prije preko resornoga ministarstva potvrditi legitimitet Vijeća za normu i odrediti da se u hrvatskom školskom sustavu imaju upotrebljavati samo oni pravopisi koji se pridržavaju zaključaka Vijeća za normu.

Pravopisi pojedinaca i institucija mogu se i dalje nadmetati u međusobnoj zdravoj konkurenciji, no tako da za školsku uporabu budu usklađeni sa zaključcima Vijeća za normu. Nijedna ustanova, pa ni aktualna uprava Matice hrvatske, ne bi smjela partikularističke interese svojih pojedinih članova nadređivati nacionalnim interesima i državnim i stručnim tijelima poput Vijeća za normu. O sudbini hrvatskoga školskoga pravopisa ne mogu odlučivati ni novinari Jutarnjega lista, Nacionala i Globusa. Ona može biti u rukama samo Vijeća za normu.

Pri Ministarstvu znanosti trebalo bi ustrojiti posebno povjerenstvo koje bi Vijeću za normu iznosilo mišljenje o usklađenosti pojedinih prijavljenih pravopisa sa zaključcima Vijeća. Vijeće bi na temelju toga trebalo ocjenjivati ispunjavaju li pojedini pravopisi odredbe Vijeća. O tom bi trebalo ovisiti izdavanje službene dopusnice za uporabu u školama i državnim službama, a demokratska bi procedura na taj način bila u potpunosti zajamčena.

Osim rješavanja pravopisnoga pitanja u hrvatskom školstvu, Vlada RH trebala bi što prije potaknuti da se reaktivira, doradi i prihvati Lesarov prijedlog o usvajanju Zakona o javnoj uporabi hrvatskoga jezika. S tim bi ciljem hrvatski pravници trebali što prije pročitati jezične zakone u Sloveniji, Švedskoj, Slovačkoj, Poljskoj, Francuskoj, uzeti u obzir jezično zakonodavstvo u drugim zemljama EU, te u suradnji s ključnim kulturnim institucijama poput HAZU izraditi primjereni hrvatski jezični zakon. A kad se to napravi, može se napokon ostvariti i vladina uredba o osnivanju Ureda za lekturu iz 2005. godine.

Već sada treba jasno reći da Hrvatskoj nije potreban jezični zakon koji bi bio usmjeren protiv jezične slobode, protiv neznanja ili protiv jezičnih pogrješaka. Hrvatskoj je potreban jezični zakon koji bi objedinio i upotpunio postojeće jezične odredbe, koji bi u skladu s jezičnim zakonima zemalja članica EU definirao područja u kojima se službeni ili državni jezik RH ne smije potiskivati, i koji bi definirao tko određuje službene hrvatske pravopisne i jezične norme. Zakonski ne treba regulirati samo jezična prava nacionalnih manjina, već i prava i status službenoga jezika, onako kako se to čini u zemljama EU. Poput zemalja u EU morala bi i Hrvatska imati zakonske instrumente kojima bi mogla zaustaviti krajnje negativne jezičnopolitičke tendencije ili pojedinačne neprihvatljive postupke.

Zakonske odredbe kojima se najavljuje da će u Hrvatskoj, nakon što Hrvatska pristupi Europskoj Uniji, u službenu i javnu uporabu biti uvedeni nekakvi potroša-

čima i korisnicima „razumljivi jezici“, donose se zbog propisa o slobodnom protoku proizvoda koji vrijede u EU. Međutim, te se odredbe u budućnosti vrlo lako mogu zlorabiti za potiskivanje i ukidanje hrvatskoga, za destabilizaciju njegovih norma i – naposljetku – za uvođenje BHS-jezika. Sve dok ključna jezična pitanja državnoga jezika nisu zakonski regulirana i dok se s različitih strana stalno traži nekakvo jezično ujedinjenje s državama u kojima se rabe „jezici štokavskoga sustava“, neprihvatljivo je zakonski propisivati da će se u Hrvatskoj s pristupom u EU u službenu uporabu uvoditi nekakvi Hrvatima „razumljivi jezici“.

Hrvatski jezik i jezično-pravopisna politika u izdanjima Leksikografskoga zavoda

Nataša Bašić

U listopadu 2010. navršila se 60. obljetnica osnutka Leksikografskoga zavoda, ustanove čija je djelatnost obilježila noviju hrvatsku znanstvenu i kulturnu povijest ne samo množinom objavljenih naslova nego i izgradnjom i usavršavanjem hrvatskoga jezika i pravopisa te posebnoga jezičnoga stila, enciklopedijskoga, kojim su pisana njezina izdanja. Nije bila rijetkost posljednjih desetljeća da se u javnim raspravama o kakvu jezičnom ili pravopisnom pitanju posezalo upravo za zavodskim izdanjima i njima argumentiralo, što je znakom da je Leksikografski zavod bio autoritetom ne samo u pojedinim strukovnim nego i u jezično-pravopisnim pitanjima. Do toga uglednoga i društveno odgovornoga položaja Zavod nije došao slučajem nego poslovno-organizacijskom politikom u kojoj je jasno bila uspostavljena razdvojba onoga što pripada pojedinim znanstvenim strukama i disciplinama od onoga što pripada Zavodu. Pojedine znanosti ne nastaju naime u Zavodu nego na znanstvenim i strukovnim katedrama, a Zavodu je zadatak da ih u svojim izdanjima na primjeren način predstavi u cjelini ili u odabranim odsječcima, ovisno o naravi samoga leksikografsko-enciklopedijskoga izdanja. Stoga je Zavod oko svojih projekata redovito okupljao vodeće znanstvenike i stručnjake, koji su jamčili znanstvenu utemeljenost njegovih izdanja, a Zavod je jamčio jezično-pravopisnu dotjeranost, držeći od samoga osnutka jezičnu sastavnicu ključnom za razvitak leksikografske struke, a istodobno neodvojivom od same predmetne znanosti. Za nadzor i praćenje zbivanja u svijetu i u zemlji Zavod je od samoga početka pri središnjem uredništvu bio utemeljio vlastitu dokumentacijsku službu kao jedno od najdragocjenijih vrela za trajno osuvremenjivanje članaka i provjeru podataka u njima. U takvoj su plodnoj suradnji izvanjskih suradnika sa zavodskim uredništvom i službama nastali